מתני' יתומין שסמכו אצל בעל הבית או שמינה להן אביהן אפוטרופוס חייב לעשר פירותיהם אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע מינוהו ב"ד לא ישבע אבא שאול אומר חילוף הדברים: **גמ'** ורמינהו אתם ולא שותפין אתם ולא אריסין אתם ולא אפוטרופין ולא התורם את שאינו שלו אמר רב חסדא לא קשיא כאן להאכיל כאן להניח והתניא האפוטרופין תורמין ומעשרין להאכיל ולא להניח ומוכרי' להן בהמה עבדים ושפחות בתים שדות וכרמים להאכיל אבל לא להניח ומוכרין להן פירות יינות שמנים וסלתות להאכיל אבל לא להניח ועושין להן לולב וערבה וסוכה וציצית וכל דבר שיש לו קצבה לאיתויי שופר ולוקחין להם ספר תורה תפילין ומזוזות וכל דבר שיש לו קצבה לאתויי מגילה ואין פוסקין עליהם צדקה ואין פודין עליהן את השבויין ולא כל דבר שאין לו קצבה לאתויי תנחומי אבלים ואין אפוטרופין רשאין לדון לחוב ולזכות בנכסי יתומים לזכות אמאי לא אלא לחוב על מנת לזכות בנכסי יתומים ואין אפוטרופין רשאין למכור ברחוק ולגאול בקרוב ברעה ולגאול ביפה מ"ט דדלמא משתדפין ואין אפוטרופין רשאין למכור שדות וליקח עבדים אבל מוכרין עבדים ולוקחין בהן שדות רבן שמעון בן גמליאל אומר אף לא למכור עבדים וליקח שדות מ"ט דלמא לא משפיין ואין אפוטרופין רשאין להוציא עבדים לחירות אבל מוכרין אותן לאחרים ואחרים מוציאין אותן לחירות רבי אומר אומר אני אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא מפני שהוא כמוכרו לו וצריך לחשב עמהן באחרונה ר"ש בן גמליאל אומר אינו צריך ואין עושין אפוטרופין נשים ועבדים וקטנים ואם מינן אבי יתומין הרשות בידו ההוא אפוטרופוס דהוה בשבבותיה דר' מאיר דהוה קא מזבין ארעתא וזבין עבדי ולא שבקיה ר' מאיר אחוו ליה בחלמיה אני להרוס ואתה לבנות אפילו הכי לא אשגח אמר דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין הנהו בי תרי דאיגרי בהו שטן דכל בי שמשי הוו קא מינצו בהדי הדדי איקלע רבי מאיר להתם עכבינהו תלתא בי שמשי עד דעבד להו שלמא שמעיה דקאמר ווי דאפקיה ר' מאיר לההוא גברא מביתיה: ההוא אפוטרופוס דהוה בשבבותיה דר' יהושע בן לוי דהוה קא מזבין ארעא וזבין תורי ולא אמר ליה ולא מידי סבר לה כר' יוסי דתניא א"ר יוסי מימי לא קריתי לאשתי אשתי ולשורי שורי אלא לאשתי ביתי ולשורי שדי הנהו יתמי דהוו סמיכי גבי ההיא סבתא הוה להו תורתא שקלה וזבינתה ניהלייהו אתו קרובים לקמיה דרב נחמן אמרו ליה מאי עבידתה דזבנא אמר להו יתומים שסמכו אצל בעל הבית תנן והא אייקר ברשותא דלוקח אייקר והא לא נקיטי דמי אמר להו א"כ היינו דרב חנילאי בר אידי אמר שמואל דאמר רב חנילאי בר אידי אמר שמואל נכסי יתומין הרי הן כהקדש ולא מקני אלא בכספא חמריה דרבנא עוקבא יתמא משכוה בארבעה ואייקר וקם בשיתא אתו לקמיה דרב נחמן אמר להו היינו דרב חנילאי בר אידי (א) דאמר רב חנילאי בר אידי אמר שמואל נכסי יתומין הרי הן כהקדש ולא מקני אלא בכספא: משוך פירי מיתמי אייקור היינו דרב חנילאי בר אידי זול לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש אמשיכו להו פירי ליתמי אייקר לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש זול סבור מינה היינו דרב חנילאי בר אידי א"ל רב שישא בריה דרב אידי הא רעה היא לדידהו דזמנין דמצטרכי לפירי וליכא דיהיב להו עד דיהבי זוזי יהבי יתמי זוזי אפירי זול לא יהא כח הדיוט חמור מן הקדש אייקר סבור מינה היינו דרב חנילאי בר אידי אמר להו רב שישא בריה דרב אידי הא רעה היא לדידהו

דאתו

מתני' שסמכו אצל בעל הבית. לעשות על פיו ולא נתמנה להן אפוטרופוס לא מאביהן ולא מב"ד אפילו הכי כאפוטרופוס הוא: **ישבע.** כשיגדלו היתומין ישבע להן שאין לו בידו כלום משלהן: **לא ישבע.** טעמא דהך פלוגתא מפרש בגמרא(א) ובין למר ובין למר מפני תיקון העולם הוא: **גמ' ולא שותפין.** אין יכול לתרום על חלק חברו שלא מדעתו: **ולא אריסין.** על חלקו של בעל הבית: **אתם ולא התורם את שאינו שלו.** הך סיפא טעמא דרישא כלומר אתם ממעט התורם שאינו שלו והני כולהו שאינו שלו נינהו. אי נמי זו ואין צריך לומר זו קתני: **להאכיל.** יתומים לאלתר חייבים לעשר: **להניח.** התבואה באוצר עד שיגדלו למה ליה עשורי לכשיגדלו יעשרום הם: **והתניא.** בניחותא: **ומוכרין להם.** כלומר לצרכם מנכסיהם: **להאכיל.** המעות: **אבל לא להניח.** שמא יגנבו אי נמי משום שבח בית אביהן נוי וכבוד הוא להם: **צדקה.** אין לה קצבה דהא בכל שעתא קיימי עניים נמלאו נכסיהם כלים: **לדון.** עם בעל דין של יתומים הבא לעורר על נכסיהם שמא יתחייבו בטענותיהם ולכשיגדלו היתומין ידונו עמו: **לזכות אמאי לא.** ידונו עמו אם דנו וזכו היתומים אמאי לא הוי דינא: **אלא.** ה"ק אין רשאין לדון לחוב על מנת לזכות אם דנו כדי לזכות ונתחייבו אין היתומין נפסדין: **דלמא לא משפיין.** לא יהו משוקטות אצלו שמא יצא עליו ערעור: **להוציאן לחירות.** אפילו אין היתומין נפסדין שהעבדים באין לפדות עצמן בכסף שנותנין להם אחרים על מנת שאין ליתומין רשות בו אפי' הכי אין רשאין שהרי אין גופן קנוי להן לשחררן: **אבל מוכרין אותם לאחרים.** לתקנת היתומין כגון להאכיל או ליקח שדות: **ואחרים מוציאין אותם כו'.** ואותם אחרים שהיו רוצין לתת להם הכסף לפדות עצמן הן יקחום ויהיו קנוים להן ואח"כ ישחררום: **אומר אני.** כשם שרשאין למוכרן לאחרים כך הם רשאים לקבל הכסף מיד העבד עצמו בתורת מכירה: **מפני שהוא.** האפוטרופוס: **כמוכרו לעצמו.** לעבד עצמו: **באחרונה.** כשיגדלו יחשב עמהן וישבע שלא נשאר בידו כלום: **נשים.** אין דרכן לצאת ולבא ולטרוח: **עבדים.** אין נאמנין: **קטנים.** אינם בני דעת: **דכל בי שמשי.** של ערב שבת: **שמעיה.** לשטן דקאמר ווי דאפקיה מביתיה: **לאשתי ביתי.** שכל צרכי הבית על ידה נעשים והיא עיקר הבית. וכן שור עיקרו של שדה: **מאי עבידתה דזבנא.** מי מינה אפוטרופוס: **יתומין שסמכו תנן.** ואף ע"פ שלא נתמנה חשיב ליה כאפוטרופוס: **הרי הן כהקדש.** דכתיב (ויקרא כז) ונתן הכסף וקם לו ולא שייכא בהו משיכה: **משכו.** לקוחות מאפוטרופסים: **בארבעה ארבעה.** החבית: **לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש.** כל הדיוט המוכר יכול לחזור בו כל זמן שלא משכו הלקוחות אבל אם משך לא יכול לחזור וכל שכן אלו שהן כהקדש דליפוי כח עשאום כהקדש ולא להרעת כח: **אמשיכו.** מוכרים: **פירי ליתמי.** שהיתומים משכו פירות מאחרים ולא נתנו דמים: **אייקר.** ורוצין המוכרים לחזור משום דקנין יתומים בכסף: **לא יהא כח הדיוט כו'.** וכיון דלאי אמשיכו להדיוט לא הדרי השתא כל שכן דלא הדרי: **היינו דרב חנילאי.** ויהדרו בהו יתמי: **אייקר.** ורוצים המוכרים לחזור: **היינו דרב חנילאי.** ולא יחזרו:

נשרפו

יהבי יתמי זוזי אפירי זול לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש. פירוש והיתומין יכולין לחזור בהן וא"ת גבי הקדש כה"ג אינו יכול לחזור כיון דאיכא מי שפרע בהדיוט כדאמרינן בפ"ק דקידושין (דף כט.) גבי פדאוהו במנה ולא הספיק למושכו עד שעמד במאתים וי"ל דהתם קני בכסף מדאורייתא ומשום שלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש נמי ליכא כיון דבהדיוט נמי קאי במי שפרע אבל יתמי מן התורה דינם כהדיוט ולא קנו בכסף ולא קיימי אפילו במי שפרע:

דאתו

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ד מהל' תרומות הלכה י ופי"א מהלכות נחלות הלכה ט סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סימן רל סעיף יד:
ל ב מיי' פי"א מהלכות נחלות הלכה ה סמג שם טוש"ע שם סעיף טו:
לא ג מיי' פ"ד מהל' תרומות הלכה ח ועי' בכ"מ [טוש"ע י"ד סימן שלא סעי' לה]:
לב ד מיי' שם הלכה י ועי' בכ"מ:
לג ה מיי' שם הל' ג:
לד ו מיי' פי"א מהל' נחלות הל' ט סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רל סעיף יד:
לה ז מיי' שם הלכה י טוש"ע שם:
לו ח מיי' שם הלכה י טור ש"ע שם סעי' טו:
ט [טוש"ע י"ד סי' רמח סעי' ג]:
לז י מיי' שם הלכה ז טור ש"ע שם סעי' יב:
לח כ ל מ מיי' שם הלכה ו ז טוש"ע שם סעיף יא:
לט נ מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעי' יג:
מ ס מיי' שם טוש"ע שם סעיף טו:
מא ע [מיי' שם פי"ו הלכה ו] טוש"ע שם סעי' ג:
מב פ [מיי' שם] טוש"ע שם סעי' ה:
מג צ מיי' פ"ט מהל' מכירה הלכה ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנט סעיף ד:
מד ק מיי' שם:
מה ר ש מיי' שם הלכה ה:
מו ת א מיי' שם הל' ו:

מסורת הש"ס

א) כתובות פח: [תוס' ב"ב פ"ח ע"ש], ב) קדושין מב., ג) [עי' תוס' כתובות כ: ד"ה הרי זה], ד) [תוספ' תרומות פ"א ותוס' ב"ב פ"ח], ה) [הטעם נתבאר בתוס' לעיל לה: בד"ה אין], ו) לעיל לה: לט:, ז) [ל"ל רובן], ח) [בע"י אגר], ט) [סנהדרין ל. הוריות יג:], י) שבת קיח:, כ) [קדושין כט.], ל) [ע"ב],

◆

תורה אור השלם

א. כֵּן תָּרִימוּ גַם אַתֶּם תְּרוּמַת יְיָ מִכֹּל מַעְשְׂרֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת תְּרוּמַת יְיָ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן: במדבר יח כח

◆

גליון הש"ס

גמ' כאן להאכיל. עי' לעיל דף מ ע"ב תד"ה ומהב: שם כאן להניח. עי' שבת דף נד ע"ב תד"ה הוה מעשר: שם אלא לחוב וכו'. עי' קדושין דף מב ע"א תד"ה אלא לחוב: שם ואין אפוטרופין וכו'. עיין לעיל דף לח ע"ב תוד"ה אין:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' בר אידי אמר שמואל דאמר כו':

◆

מוסף רש"י

מינוהו ב"ד לא ישבע. דאי"כ מימנע ולא הוי אפוטרופוס הואיל ומשדין ליה, אבל מינהו אבי יתומים לא מימנע, דאי לאו דהוה ליה הנאה מיניה בחייו לא הוה מימני ליה, ואבא שאול סבר מינהו אבי יתומים אי ידע דמשבעי ליה מימנע ולא הוי אפוטרופוס, אבל מינהו ב"ד אע"ג דידע דמשבעי ליה לא מימנע, דחשיבותא היא לגביה דמהימן להו בי דינא (כתובות פח:). מימי לא קריתי לאשתי אשתי. שאף שיחת חולין שלי יש ללמוד הימנה חכמה (שבת קיח:). לאשתי ביתי. שהיא עיקר של בית (שם). ולשורי שדי. שהוא עיקר של שדה דכתיב (משלי יד) ורב תבואות בכח שור (שם).

◆

תוספות רי"ד

מתני' יתומים שסמכו אצל ב"ה חייב לעשר פירותיהן מפני תיקון העולם אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע מינוהו ב"ד לא ישבע אבא שאול אומר חילוף הדברים המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב הכהנים שפיגלו במקדש מזידים חייבים פי' יתומים שסמכו מאליהן אצל ב"ה ולא נתמנה אפוטרופוס עליהן לא מפי ב"ד ולא מפי אביהם חייב אותו ב"ה לעשר פירותיהן מפני תיקון העולם שדין אפוטרופוס יש לו כיון שהן סמוכין עליו: ורמינהו אתם ולא שותפים אתם ולא אריסים אתם ולא אפוטרופין אתם ולא התורם את שאינו שלו פי' כן תרימו גם אתם אתם ולא שותפים שאם היו שניהם שותפים בשדה אין האחד רשאי לתרום חלק חבירו בלא רשות חבירו וכן האריס לא יתרום חלק ב"ה בלא רשותו וכן האפוטרופוס אינו רשאי לתרום פירות של יתומים. כל אלו מפני שאינן שלהן ואין אדם תורם דבר שאינו שלו ואי ק' והתנן בפ"ג דתרומות השותפין שתרמו בזה אחר זה ר' עקיבא אומר תרומת שניהם תרומה וחכ"א תרומת הראשון תרומה ר' יוסי אומר אם תרם הראשון כשיעור אין תרומת השני תרומה ואם לא תרומת השני תרומה. בד"א כשלא דבר אבל אם הרשה את בן בתו או עבדו או שפחתו לתרום תרומתו תרומה וכו' דאלמא השותף שתרם אפילו שלא ברשות תרומתו תרומה י"ל כגון שהיו שותפין בפירות דמסתמא ניחא ליה לשותף במאי דעביד חבריה ומאי דאמרי' הכא אתם ולא שותפין כגון שהיו שותפין בשדה ולא בפירות שהיו מחלקין הפירות וכל אחד היה מוליך את חלקו בביתו. אמר רב חסדא לא ק' כאן להאכיל כאן להניח פי' מה שצריכים היתומים לאכול מעשר ותורם להם מפני שהם קטנים ותרומת הקטן אינה תרומה כדתנן בריש תרומות

תוספות רי"ד (המשך)

חמשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה החרש והשוטה והקטן והתורם את שאינו שלו ועובד כוכבים שתרם את של ישראל אפילו ברשות אין תרומתן תרומה אבל להניח את התבואה מעושרת באוצר עד שיגדילו אינן רשאין לעשר לכשיגדילו יעשרו הם ואי ק' כיון שאין האפוטרופסים רשאין מן התורה לתרום ולעשר היאך תורמין כדי להאכיל והלא תרומתן היא טבל והיאך יאכלו אותה הכהנים י"ל דב"ד הפקירו נכסי היתומים שיהו האפוטרופין תורמים את שאינו שלהם ודוקא להאכיל זיכוהו ב"ד אבל להניח לא וכן י"ל במכירת העבדים דאמרי' לקמן שהאפוטרופסים מוכרין אותן לאחרים ואותן האחרים יכולין לשחררן ולהתירן בבת ישראל ולא אמרינן כיון שהאפוטרופסים אינן בעלים נמצא שקנין הלוקח אינו כלום ואינו יכול לשחררו אלא ב"ד הפקירום שיהו האפוטרופסים זוכים בהן ומכירתן מכירה גמורה היא אבל לשחררם לא זיכום ב"ד שכל מה שעשו לא עשו אלא לתיקון היתומים ואם יעשו ע"ד ב"ד הרי הן בעלים ואם לאו הרי הן כנכרים: והתניא. סיעא אפוטרופסין תורמין ומעשרין להאכיל אבל לא להניח ומוכרין בהמה עבדים ושפחות שדות וכרמים להאכיל אבל לא להניח ועושים להן סוכה ולולב וציצית וכל דבר שיש להן קצבה לאתויי שופר ולוקחים להן ס"ת תפלין ומזוזות וכל דבר שיש לו קצבה לאתויי מגילה ואין פוסקין עליהן צדקה ואין פודין עליהן את השבויין וכל דבר שאין לו קצבה לאתויי תנחומי אבלים ואין האפוטרופסין רשאין לדון בנכסי יתומים ע"מ לזכות פי' אם באו לדין ולטעון על נכסי יתומים אין האפוטרופין רשאין לדון עמהן ואם נתחייבו אין חיובן חיוב ואע"ג שכוונתם כדי לזכותם אלא מסתינין להן עד שיגדילו שאין נזקקין לנכסי יתומים עד שיגדילו ואע"פ שיש להן אפוטרופוס ואין האפוטרופין רשאין למכור ברחוק ולגאול בקרוב למכור ברע ולגאול ביפה מ"ט דילמא מישתדפי: ואין האפוטרופין רשאין למכור שדות וליקח עבדים אבל מוכרין עבדים ולוקחין בהן שדות רשב"ג אומר אף אין מוכרין עבדים ולוקחין שדות מ"ט דילמא לא מישפיין ואין אפוטרופין רשאים להוציא עבדים לחירות אבל מוכרין אותן לאחרים ואחרים מוציאין אותן לחירות וצריך לחשוב עמהן באחרונה דברי ר' רשב"ג אומר אינו צריך פי' צריך לחשב עמהן ולהשבע להן שלא נשאר בידו משלהן כלום ואין עושין אפוטרופוס נשים ועבדים וקטנים ואם מינן אבי יתומים הרשות בידו וש"מ דבאפוטרופוס שמינוהו ב"ד מיירי ואתי ר' כאבא שאול